

HOLMI

XVII. évfolyam 3. szám

2005. március

Szerkeszti: Réz Pál (főszerkesztő),
Radnóti Sándor (bírálat), Várady Szabolcs (vers), Závada Pál (széppróza),
Fodor Géza, Szalai Júlia, Voszka Éva

Szerkesztőbizottság: Bodor Ádám, Dávidházi Péter, Domokos Mátyás,
Göncz Árpád, Kocsis Zoltán, Lator László,
Ludassy Mária, Nádasdy Ádám, Rakovszky Zsuzsa.
Tördelőszerkesztő: Környei Anikó. A szöveget gondozta: Zsarnay Erzsébet

TARTALOM

Szentkuthy Miklós: Pendragon és XIII. Apolló (Részlet)
(*Közzéteszi Tompa Mária*) • 247

Kőríz Imre: Az ellenhermelin • 265
Első jelentés • 266

• Fővárosi térzene •

Gajdó Tamás: „Volt egyszer Pesten egy kabát...”
(*Molnár Ferenc filmszkeccse*
az Apolló moziban) • 267

Molnár Ferenc: Gazdag ember kabátja (Közzéteszi
Gajdó Tamás) • 269

Szakács Eszter: Napfény, huzat • 280
Arcok • 281

Fischer Mária: Össztánc • 281
Ha ott lennénk • 282
Utószezon • 282

Rakovszky Zsuzsa: A hullócsillag éve (II) • 283

Bakos András: Látogatás • 301
Fénykép a kilencvenes
évek elejéről • 302

Balla D. Károly: Tejmozi • 302

Turbuly Lilla: A hosszú pányva • 315
Fragile • 316

*Csuday Csaba: Öt pont a magyar „Quijote”
történetéhez • 317*

FIGYELŐ

- Bodor Béla: ...Kemény hullámú lobbal ég...
(Baka István Művei. Versek) • 334*
- Simon Ferenc: A harmadik szem költészete (Filip
Tamás: A harmadik szem) • 353*
- Upor László: Mesélő kutyák almanachja
(Kárpáti Péter: A kivándorló
zsebkönyve) • 356*

Megjelenik havonta. Felelős kiadó: Réz Pál. Vörösmarty Társaság
Levél cím: HOLMI c/o Réz Pál, 1137 Budapest, Jászai Mari tér 4/A

Terjeszti a Nemzeti Hírlapkereskedelmi Rt. és a regionális részvénytársaságok
Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág

Előfizethető közvetlenül a postai kézbesítőknél, az ország bármely postáján,
Budapesten a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban és a Központi Hírlap Centrumnál
(Bp. VIII., Orczy tér 1. Tel.: 06 1/477-6300; postacím: Bp. 1900)

További információ: 06 80/444-444; hirlapelofizetes@posta.hu

Előfizethető még postai utalványon Závada Pál címén (1092 Budapest, Ráday u. 11–13.)

Előfizetési díj fél évre 1500, egy évre 3000 forint, külföldön \$35.00, illetve \$70.00

Nyomtatta az ADUPRINT Kft. Vezető: Tóth Béláné

Szentkuthy Miklós

PENDRAGON ÉS XIII. APOLLÓ

Részlet

A Petőfi Irodalmi Múzeum őrzi a PENDRAGON ÉS XIII. APOLLÓ című kiadatlan regény kéziratát, melyet Szentkuthy Miklós 1946–47-ben írt. (Az egész kézirat 138 főlíót tesz ki.)

A regény elejét a *Kalligram* című folyóirat közölte 1993 áprilisában (18 kéziratoldal); utána következik az itt közölt részlet.

A regény Uther Pendragon szépséges, léha és cinikus középkori angol király mesés története, szerelme a vad és okos Ygraine hercegnő iránt, összetűzése az egyházzal és a lordok házával.

Sajtó alá rendezte
és közléteszi *Tompa Mária*

Reggeli után misére ment a király is, meg Igraine is. A kápolnába, a nyitott ajtókon, éppúgy át lehetett látni egymáshoz, mint a többi szobába. Modern ízlésünknek perze ez a naiv szabályosság, ez a jobbra is egyet, balra is egyet nagyon idegesítő; mi inkább a szabálytalansághoz, szerkezetellen összevisszasághoz és egy „és”-sel végződő értelmetlen mondatokhoz vagyunk szokva. Viszont ne feledjük, hogy ez a középkori túl-szimmetria millió belső rendtelenségtől és ördög-káosztól feszül, mint egy szabályos gömb alakú alkímistaedény a legfantasztikusabb mérgektől – szemben a „modern” világgal, ahol a káosz talán csak látszólagos, és a sok idegtánc nagyon is monoton és együgyű kényszerpályákon játszódik le, ahogy a viharban is többnyire egyetlenegy irányba dőlnek a fák, ami nem elégíti ki egy művész forradalomigényét.

A király a kápolnában sem ült másképp, mint a reggelinél. Lábát szétvetette, idegesen babrált a zömök kis imakönyv lapjai között, mintha csak egy virágba bújtv rovar akarna onnan a körmével kihajtani, minden lap külön állt, keményen – szúrtak is, mint a szentségtartó félkörben szertenylalló aranytűi. A kutyák is néha bejöttek a templomba, és a király gyürdöste lapos fülüket, mintha legalábbis spenótot pucolt volna. A padló, mint mindig, fehér-fekete kockákból állt: különben hogy tanulhatták volna meg a festők, rengeteg küszködés árán, a perspektíva törvényeit. Fürdőszobák, konyhák, gőzfürdők és fedett autóbuszmegállók még ma is a középkorban élnek fekete-fehér padlójukkal.

A király az Úrfelmutatást várta, mikor az egyik ablaküvegből, tükörkép alakjában, látta, hogy a londoni követ átment Igraine-hez, és éppen koccintanak. Talán nem is a misecsengőt, hanem a malagától langyos velencei üvegeket hallotta csendülni. Vajon mit fecseghet a követ odaát Igraine-nek? Zarándokoljon Jeruzsálembe, hagyja békében a királyt, hogy az újból Angliának szentelhesse életét?

Eljött az Úrfelmutatás. A pap nagyon szenvedélyes volt. Abban az időben, vagy talán csak itt, térdelve mutatták fel az ostyát. A pap egészen hátradobta a fejét, majdnem „hidat” csinálhatott volna – ahogy a tornászok mondanák –, vergődött a csoda

hatása alatt, szinte feldobta az ostyát a mennyezet hajóbordás gerendázata felé; az egész görcsös alak szögletes ájulásával oly furcsa ellentétben voltak finnyáskodó ujjai, melyekkel csak éppen érintette a szinte levelestányér nagyságú ostyát. Térdelés közben Pendragon nézte két fekete harisnyás talpát, melyen még papucs sem volt, talán hogy áhítatosabb csöndben járkálhasson az oltár előtt – olyan megható volt ez a két talp, piskótaformájával, az átlátszó lábujjakkal, mint a grófi korona ágain a gombok. A két vörös ruhás ministráns felemelte hátul a miseruha uszályát, melyen ropogtak a taft kemény ráncai – így fog elégni egyszer a Tér, a filozófusok nagy bánatára, az utolsó ítéleten, akár az aprófa a kemencében; a ráhímzett óriási gyöngyök is táncoltak, mint a szalmaszálra visszaragadt, összenőtt szappanbuborékok. A ministránsok azonkívül még két ménykű hosszú gyertyát is tartottak a kezükben, ezek kissé dülöngéltek, mint a részeg paraszt sárba szúrt gólyalábai, míg ő hortyog alattuk. A csengőt egy fekete ruhás szerzetes rázta a sekrestyeajtóban: akkora volt ez a harangfűrt, mintha a szoknyája lett volna.

A rettenetes és mégis tündérhangú (félrevert harang és Mozart-szonáta) csörömpölésre Igraine és a londoni követ is felfigyelt az átelleni szalonban: a követ éppen egy forró csókot nyomott Igraine kezére, mintha lelket akarna lehelni egy halott kesztyűbe, hogy éljen, mint Ádám az Isten leheletétől. De a csengetésre abbahagyták, letérdeltek (Igraine az asztalkendő szélével magára rántotta a malagás poharat); mikor felkeltek, Igraine hangosan kacagott, mert a londoni követ meglehetősen buta képet vágott: elfelejtette, hogy a hölgy bal vagy jobb kezét érintette-e a szája, és úgy látszik, pedáns ember lévén, pontosan ott akarta folytatni, ahol elébb abbahagyta. Igraine hosszan és szorosan egymás mellett maga elé nyújtotta mindkét kezét. Végre egy selemcukorfényű igazgyöngyről ráismerta.

Még véget sem ért a mise, már megjelent a westminsteri püspök, teljesen kikelve magából, bőrig ázva, vizes-lapos hermelineel a nyakában, hátán lógatva az ostyatányér laposságú bíbornoki kalapot, akárcsak Szent Tamás képein a Napot (csak az éppen a mellén és nem a lapockáján). A sekrestyében veszekedni kezdett az éppen vetkőző pappal, aki erre ijedtében úgy belegabalyodott a ruháiba, hogy a fejét sehogy sem tudta szabad levegőre hozni, sőt még az ég felé nyújtott karját sem tudta leengedni. A westminsteri püspök úgy is hagyta, kicsörtetett a kápolnába, belebotolva a hetvennyelvű miscsensögöbe ott a szőnyeg szélén: a hetven fényes harangocskán hetvenszer tükröződött az a piros tulipán, melyet Igraine ebben a pillanatban tűzött a londoni követ fekete ruhájára (kár, hogy éppen Holbein nem volt kéznél: hogy falnak eressze a százhuszadik „Ismeretlen férfi képmása tulipánnal” című művét). A király bámulta a csengőket, Westminster pedig, mint egy láncon bősztített medve, bömbölni kezdett: „Tombol az eretnokség egész Angliában, azt mondják, te vagy a sátán...”

Pendragon elmerengett: „Eddig azt mondták, szép vagyok, mint Jézus. Hm. Talán a kettő nem is olyan összefüggéstelen” – tette hozzá.

„...A papoknak nem engedelmeskedik senki. Mások láttak, amint eladtad az országot Lucifernek, reggelig táncoltál az ördöggel!”

„Doulz vuzion” – jegyezte meg Pendragon franciául, mint Tintagal udvari bolondja.

„...A csöcselék kihordta az oltárokat, és kugliznak rajta, vagy szamarakat temetnek beléjük. Az ereklyéket garasokért eladják a zsidóknak, akik felpukkasztják vele kis hajóikat, és Róma felé vitorláznak. Letépték a pápai követ címerét a kapuja fölül, és valami trágár kocsmacégért festettek rája. A papokat utcahosszat hajtják ostorral ronda nőszemélyekhez. És te itt dőzsölsz!”

„Itt dőzsölök” – mondta a király, és hallgatta Igraine szopránját a londoni követ baritonja mellett. – „Hallod, hogy dőzsölök?” – kérdezte Westminstertől, de az süket volt, mint az ágyú. Mikor befejezte dörgedelmét, felhívatta a kertészt, levágatott egy kocsiderékra való vörös tulipánt, azt a medve mancsai közé nyomta, és kituszkolta az ajtón. „Ha Londonba érsz, szórd drága népem fejére a Whitehall ablakából. A Canterbury érsek ikreinek én leszek a keresztapja. Pendragon és Penndragon, a második két n-nel, el ne felejtsd.”

Mire eljött a villásreggeli ideje, Igraine három személyre terített egy egészen kicsi kerek asztalnál, az alkóvban: az apró kupicákat hörpöntgető Westminster úgy ült ott a kis asztal mellett, mint valami mitológiai gesztenyés néni a kályhájánál: mikor a követ valamit torkaszakadtából ordított neki, valósággal a fülébe mászva – nem tette le a csillogó pohárkát, úgy tartotta tovább is az ajkán, csak nem nyelt, és sűrűbben pislogott. Fehér szempillája egy-egy ilyen hunyorintásnál olyan volt, mintha valóban hullna róla valami liszt vagy hó, akár a januári bokorról, ha madár berzentette. Hát trió azért nem lesz odaát, gondolta magában keserű gúnnyal Pendragon, aki nagyon jól tudott zenélni.

Nem volna-e ideje *leírnunk* Ygraine hercegnőt...

(Akinek a nevét persze minden krónikás máshogy írja; ő maga sem tudta pontosan, hogy hívják, és ez így volt szép: ahogy a pénzek és olasz árkádok csak addig voltak szépek, míg nem voltak mértani pontossággal gömbölyűek, hanem csak úgy nagyjában, odaköppe, el-elcsámpásodva – a nevek is addig voltak értékesek, míg egy kissé szétfolytak, mint a téli Luna melle a ködvattában. Valami szentnek a neve, valami babonás tárgy, valami állati-költői hang vagy jel, itt például egy „Y”, amely minden női névnek, amelyben előfordul, rögtön valami sejtelmes kivillanást kölcsönöz; egy-egy ilyen szép középkori névben együtt van a merev egyház és a pogány boszorkányság, az állati őshangok és valami történelmi félreértés – olyanok, mint az oszlopfők vagy kereszt-kütfödők bolond figurafonatai: püspökböt és sárkányfark, zöldborsók – a firenzei Dóm legtetetjén, a Nap-veréstől már liszté málló lanternán! – és konkrét címerek főzeléke. Ennyit Ygraine nevérol, mert hiszen az arcát akarjuk látni.)

Persze egy kis megjegyzést ehhez is kell fűznünk...

(akárcsak a kis szalagocskákat a régi városképmetszetek fölé, melyen egy buta falu neve egyszerre olyan előkelő lesz latin név-ruhájában; és ezen a kis szalagon mindössze csak annyi fog állni, hogy ahogy Dante a Paradicsom végén három kört lát egybeláncolódni)

...itt tehát meg kell említeni, hogy négy arckép fonódik így egybe képzeletben, mikor Ygraine-t kódex-áhitatosan és az „új tárgyilagosság” fényképező szigorával akarom ábrázolni (hiszen a korokban és a stílusokban úgy válogathatunk, mint a szendvicsekben vagy bridge-kártyákban). Ahogy valójában volt – ahogy még leírásom előtt az olvasó elképzelhette –, ahogy én akarom leírni, és amit aztán az olvasó a leírásom után elképzelhet. Nem lényeges ez a gondolat, de egy pillanatig rágondolni elég mulatságos.

Ygraine nem volt különösen magas, de arányosabb volt, mint a késői Görögország kis meztelen bálványai. Mellét mindenki dicsérte, mert gyakran viselt feszes ruhákat, mint a szőlőszem a héját; egy hasonlatot is mondhatunk (amit nem annyira költői rutinból, hanem inkább prózai józanságból fogunk tenni, sőt számító gyakorlatiasságból, mégpedig azért, mert ezzel mindjárt azt a képet, jelenetet vagy történelmi helyzetet is bemutatjuk, két legyet ütven egy csapásra); a hasonlat azáltal adódott, hogy a fehér bőrű és piros hajú Pendragon király végleg belebolondult a szerelembe, és né-

pe minden rétegét – topáztól hólyagos kezű püspököktől kezdve egészen a lacikonyhásokig – kiforgatta természetes sodrából, és odacsődítette őket a vár alá, amely várból (ezt már most megmondhatjuk) Ygraine hamarosan eltűnt.

Ha „tűnő szépség” – rögzítsük annál inkább. Örökifjú mellét ott lehetett látni napról napra a vár alatt, melynek hol erkélyén, hol tornya tetején, hol egy függőkertje rozsdálló babérfái alatt megjelent Pendragon az ő odacsődült Angliájának.

Volt ott egy pástétom-, palacsinta- és hurkasütő asszony, akinél azért hüppedős fánktól pácolt őzиг minden mást is lehetett kapni. És ha a szerelemtől Holddá meg Hermes istenné vált Pendragon király nem átallotta halál-agár orrlyukaiba szívni a sistersgő véres hurkák ízes-kékes füstjét, akkor Ygraine hercegnő szépségét sem sértjük azzal, ha Skóciában balladákat és kápolnakupolákat ihlető melléhez ennek a palacsintás asszonynak a sátrában keresünk kifejező képet: egy nagy sárgaréz serpenyőben liszt állt, és ennek a tetejére dobott egy feltört tojást – ahogy a liszttel enyhén elkeveredett tojáspacka csúszkált-hentergett a serpenyőben, végig *együtt* maradvá, lágy domborulatokban, érett duzzadásokkal és kissé hervadt alácseppenéssel: az volt Ygraine keble. Lágyan omlott nagyon széles válla felől, de a gyomra felett egy fél földgömb kanál felkapta és visszatolta: a csepp és a bolygó találkoztak.

Alatta a bordák erősen kiállottak – megint kapcsoljuk össze Ygraine testét Pendragon történelmi körülményeivel. Pendragon egy éjjel (mikor a vár hídja alá telepedett zsinat, mely valami szentség hírében álló essexi férfiúról akart dönteni, mélyen elaludt) lement közejük megnézni a szöcskerágó Szent Jánoshoz hasonló „szent” és a feketében, bíborban meg hermelinben horkoló „inkvizítorok” társaságát: egy gyertya volt a kezében, és hosszú, csontvázszerű ujjával védte a lángot a széltől – ha valaki jól el tudja álmában képzelni ezeket az ujjakat, az rögtön láthatja a bordákat Ygraine melle alatt.

De nemegyszer ült Pendragon a vára köré telepedett pécek között is (arra talán még kitérünk, hogy csak a szerelem és az örültség volt az, ami először és utoljára ilyen patriarchálisan összehozta a király lépcsőjéhez Anglia népét) – és ott is láthatta az élesztőtől dudorodó-hasasodó kenyereket, amint majdnem túlsordulnak a széles bordázattú szakajtókból: hát itt a kenyér nem Ygraine melle volt-e? s a kosarak pántos fonadéka nem a bordacsontjai?

Teste csodája (mint valami nagyon merész „túl antik” vonás az enciános-hófúvásos középkorban) az a szinte sebszerű mély gödör vagy metszés volt, mely felsőtestét a hasrészeztől elválasztotta. Ha egy viaszgyertyát nagyon-nagyon szorosan átkötünk zsinórral (s ez megint nem henye költői dísz itt, hanem naplószerűen aggályos utalás Pendragon e korszakbeli életére, hiszen nemegyszer dugdosta esetlen aggályossággal a hasas virágvázákhoz hasonló gyertyatartókba a suszterasztalnál egyszerűbb oltáron a miseéggőket) – ilyen mély nyomot hagy (fűrés az bükkderékon?) a zsinór a viasz törzsén.

A hasa? Táncoló zsömle, rajzó méhfűrt, szalmaszálról éppen leszakadni készülő szappanbuborék, nagy sárga gombaernyő, közepén épp most fúrta egy mesebeli szarvasbogár a köldök gyűszűnyi kútját, mely közben izeg-mozog, mint a csecsemő szája vagy az ablaktáblák fénye egy tükrös golyón (festők oly kéjjel szokták az ilyen flaskó-púpra táncolt foltokat egy fehér ecsetvonással odakenni) vagy gömbölyűre domborult tenyerek között az eltévedt veréb lázas begye. Egyszerre volt ez az idom Afrodité méhe és egy holland cipő. De itt tán abba kell hagynunk, mert ezek a képek valóban inkább a léhaság, mint a történelmi pontosság fogalmait elégitik ki.

Most már annyi „pikáns” vonását mondtuk el Ygraine-nek, mondjunk egy keményet is: a hátgerince végén az a csont, amit „szent” csontnak is szoktak nevezni, igen nagy volt, szinte ijesztő háromszög, mintha denevért vagy halálfejú pillangót szögeltek volna oda; s hogy egy kis pletykát is mondjunk (pedig ezt nem szeretjük, és különben is majdnem ízléstelen, de hát az igazság igazság): ezen az üllőkemény, hentesőke „plató”-n apró hajak berzenkedtek, mintha Ygraine valamikor faun lett volna.

A propos faun: Ygraine nem volt, hogy úgy mondjuk, középkori, északi vagy akár európai típus. Fekete haja volt és cigánybarna bőre, Egyiptom vagy India vére folydogált benne – mint narancsszínű nyár a télen felhasogatott sült tök bele-aranyában? Behavazott napraforgó, az orra is valami ragadozó madár karmához hasonlított – a szája vékony volt, mint egy rózsaszínű nyüzött kis giliszta, de ficánkoló, gyermekes és durcás –, kérődzött vele, mint egy gödölye, úgy le tudta pittyeszteni a két csücskét, mint az ión oszlopfők a két kunkorjukat – apró pihék vették körül, mint a valamirevaló virágok szárát.

Szóval nagyjában így festett ez a nő, aki most elment a várból, ahová a Putifárné-komédia után Ygraine Pendragont csábította.

Egyik követ a másik után jött a királyhoz, úgy, mint azok, akik az éhínség és az eretnokség hírért hozták Pendragonnak, de a királyt semmiféle irányban nem lehetett megindítani: maradt és ábrándozott. Mikor a lordok Londonban összegyűltek, mert Pendragon országát ellenség fenyegette, és Pendragon ezen a tanácskozáson sem volt hajlandó megjelenni (noha, mint ahogy a történelem hivatalos bábjai szokták mondani: „élet-halál kérdéséről” volt szó), akkor le akarták tenni a trónról, a képét sokan meg is égették, a koronáját el akarták lopni, a Canterbury érsekhez rohantak, hogy gyorsan járja ki Rómában Pendragon kiközösítését; a parlament közismert Don Juanjai és a sziklával, bodzával körülvelt majorságok vénasszonyai egyformán sápitóztak és háborogtak, hogy ilyen frivolitás még nem fordult elő a történelemben.

Egy fantasztikus vénlány (csontváz, madárijesztő és jégcsapokkal a földre bilincselts kísértet egy személyben, aki egy ajtótlan-ablaktalan várban lakott, mint varjú az ördög májuszáján), ez a hölgy, Duchess of Rottenloch, el is indult Rómába „árulkodni” és az exkommunikációt kijárni. Társa, mint már jeleztük (s van-e stílusosabb), a legkicsapongóbb ifjú lord volt, aki fél Anglia örömlányait cipelte maga után szent zarándokújtára. A játék csúcsa persze az volt, hogy az öreg Duchess (kilencven fele járt, de míg a zöld lordocska a tengeren jóformán mindig a hajó alján hempergett a címeres lavórok között, addig Rottenloch ott állt a fedélzeten, és a zúzmarás pupillájú sirályokkal küldte haza Ygraine-nek válogatott átkait) kénytelen volt a tizennyolc éves lord minden orgiáját, mint a politikai puritánság és vallásos fanatizmus eszményi példáit elkönyvelni.

De ez egyéni kaland volt; a lordok később elhatározták, hogy elmennek Pendragon várához: elindultak a szekerek, lovak, bútorszállító kocsikhoz hasonló, hat- meg nyolckerekű mozgó lakások. A Ház elnöke otthon maradt durcáskodni, mint valami doktor Johnson egy füstös kávéházarokban: ő nem adja személyét és aláírását ilyen megalázó bohózatához, hogy a lordok háza megye egy örült fajdkakashoz „fenszterlizni” – hogy? mit képzelnek? (és ha lett volna már parókája, most nagyon remegett volna) – az a rőt fejú örült ott ágál majd akrobatanadrágban a balkonokon, és bandzsa madrigálokat fütyörészik, míg az urak házában tisztas aggastyánjai ott ácsorognak a várárok víze mellett, mintha vezekelnének vagy éjjeli szerenádot akarnának adni! Azt nem. Hát akkor nem.

Mivel a király nem volt jelen a lordok házában, nem volt szabad gyertyát gyújtani; ez megint jó középkori dolog, és mindenki szentelhet egy percet arra, hogy a sötétben ordító bárókat elképzelje a királyi kápolnában – csak az örökmécs piros cseppje reszket a levegőben, és az előbb említett doktor Johnson-szerű kancellár egyik billikom alakú gyertyatartót a másik után csapkodja az oltárról a földre, hogy Pendragon király káromló viselkedése fölötti felháborodását kifejezze.

A lordok két-három ülésen felháborodtak a király ördögi cinizmusán (vagy ahogy egy öreg gróf mondta, nem is sejtve, hogy milyen igazat érintett), „isteni nonchalance”-án, de belátták, hogy egy nagy politikus teljesen eleget tett hivatásának, ha erkölcsi felháborodásának kifejezést adott. Elvégre mégis a király király, s ha a király nem akar háborút, őnekik nem fáj, nem kell elhamarkodni a dolgokat, menjenek Pendragon várához, Krisztus is megmosta az apostolok lábát satöbbi, satöbbi.

Szóval a parlament elzarándokolt Pendragonhoz – ha valaki szereti eltúlozni a dolgokat: „a történelem körmenetben járult a szerelem lába elé”. Rájöttek, hogy milyen okosak voltak. A határokat égette az ellenség, ők is ott éghettek volna, most meg kirándulásra mentek, kocsin, hajón, tutajon, családdal és konyhaedényekkel, s közben még a lojalitás jézusi vértanúinak is érezhették magukat.

Mire megérkeztek, nagyjában el is felejtették, hogy miért is jöttek, de egy száraz kis ügyvédfélének (akit valamelyik gróf cipelt magával: lelkiismerete helyett), eszébe jutott, és ő lett a lordok házában szónoka.

Ó, milyen szépen tudná ezt leírni Michelet! „L'appel de la nation à son Roi” – valahogy ez lenne a címe.

A dolog nagyjában így játszódott le: a király a vár parkjában horgászott, ott üldögélt a tó partján felhúzott térdel, szétvetett lábbal – vízipókok, mangalicára puffadt szuszogó potykák és lekvárra váró böjtös palacsintaként ásítozó lótszlevelek között keresve az eltűnt Ygraine képét. Nagyjában ez a király oldala. Elég festői – és itt a „festői” ismét nem henyén odadobott szó csupán – itt valóban minden, legmélyebb gyökeréig festői, ami persze nem kiállítási képet jelent, hanem – amire minden józan ember csak igent mondhat – ennek a világnak mélységes és egyetemes örültségét. És örülnék lenni a ráció legelső parancsa.

És ami a „nation”-t illeti? Az urak egy része a szomszéd várakban szóródott széjjel, és a pisztránghalászat közben panaszkodott Pendragon ott lebzselő gyóntatójának: milyen király az, aki pisztrángra halászik, mialatt az ellenség úgy gyűjtogatja a falvakat, mintha csak bogrács alá való száraz gallyak volnának! Mások pompás sátrakat állítottak ordító színű címerekkel; a sátor elé dobott majálisplédekre a legszebb nőket rakosgatták a legelőnyösebb formában, hogy talán egy szórakozottabb pillanatban a király egy még ordítóbb színű címerrel jutalmazza a csábító sátorkirakatot (e sátrak urai természetesen csak azért nyúlhattak ilyen eszközökhöz, mert már csontjuk velejében is gyűlölték azt, amit undorkodva „merkantil szellem”-nek neveztek). Voltak, akik ékten üvöltést csapva berontottak a környező parasztházakba, és erkölcsi prédikációt tartottak a béresektől a vajúdó tehenekig mindenkinek és mindennek – „hogy van pofájuk itt lófrászni a kemence körül, ahelyett, hogy nemzeti kötelességüket teljesítenék? Veszélyben a haza, Krisztus katonái idáig nem süllyedhetnek” – és más efféleket. Comt Mortamour csak egy zebrastráfos matrácot tudott volna adni boglyabarna szeretőjének, s mivel ezt szégyellte a jachtok módjára felcifrázott sátrak között, hát inkább ő is a szomszéd majorok szép faragott ágyci körül nézelődött.

Szóval, hogy az ártatlan Michelet-nél maradjunk, ez lett volna a „roi” meg a „nation”. És mi volt az „appel”? A kis ügyvéd odaállt a várárkon áthajló kis hídféjéhez, és

elkezdett rikácsolni, kukorékolni, mint egy félig levágott kappan. Se király, se nemzet, azt se tudta, hogy miről van szó – a mélyről fakadó elvi meggyőződéseknak már ebben az időben is megvolt ez a jellegük.

Mikor már jól kikotkodácsolta magát, akkor egy „jäger”, aki az elkódorgó kutyái után nézett, meg egy elkódorgó szép lány, aki viszont a jägerrei után nézett, rábeszélte, hogy hagyja abba ezt a meglehetősen lármás „történelmi pillanat”-ot: nézze csak meg magát ott a hínáros árokvíz tükrében, majd elmegy a kedve mindenféle „misszió”-tól. Az egyik karon fogta jobbról, a másik balról, közben a kutyák is előkerültek (akik, a kutyák kifürkészhetetlen végzete szerint, állandóan vonalakat látszottak húzni a pázsiton keresztül, fekete és Bourbon-liliom alakúra kivágott orrukkal).

Amint egy kiváló történész hosszú kutatásai alapján megállapította, hogy a „históriában alig-alig számít ez vagy az...”, úgy erre az alapegyenletre támaszkodva, az epigonok jellemző önállótlanásával, mondhatjuk: eddig még semmi sem kapcsolta úgy egybe ezt az országot, mint a király bolondsága. Mert azáltal, hogy a lordok háza egyszerűen a szerelemtől meghülyült király kastélya elé telepedett, egyáltalában nem záródott le a mozgolódás vagy mozgalom (kényes történelmi szavak), mely ekkor indult erjedésnek, Ygraine hercegnő szépségének köszönhetően.

Az eretnekségek ügyében egy havas-esős éjjelen a Canterbury érsek belebújt gyaloghintójába, a Temze legelghagyatottabb partvidékén, mert ott állott londoni rezidenciája: sárga hullámok, rüh rágta csonka füzek, kapcafelhők és a türelemjátékban félregurult golyócskákra emlékeztető kótyagos csillagok között. Szóval ilyen „táj és pillanat” közepette az érsek nagy rangrejtéssel belebújt hordszékébe, és elcipelte magát a pápai nuncius palotájába; a nunciust éppen emelkedett hangulatban találta, mert két perccel előbb tudta meg, hogy a kiaszott Duchess és a szemérmetlen lord-rügyecske csak úgy a saját szakállukra (a Duchess-szel kapcsolatban ez természetesen nem metafora: álláról nagy fehér tövisek álltak el, mint a szögek az önkínzó fakírok ágyán) elhajóztak Rómába, hogy a király kiközösítését kieszközöljék (milyen szép ez a két valóban bürokratikus szó ilyen ritmikusan egybefűzve).

Westminstert már ismerjük futólag: a süket medve, aki reménytelenül dörmög a „cinenikus orchideá”-nak becézett Pendragon királlyal, s aki naiv bizalommal nyeli a konyakokat Ygraine asztaláról. Közben a londoni követ a gégejét kesztyű módra kifordítja, hogy a westminsteri mackó legalább annyit megértsen: „egészségére!” Szóval egy ilyen alak már, legalább nagy vonásaiban ismeretes (s ó, a történésznek minő gond a „vezérvonalakat” és a „tülelemzés nagyító alatti finomságait” összhangba hozni!).

A Canterbury érsek nyugtalan kis angol öregúr volt, a pápai követ meg egy fellengző spanyol fantaszta. Az megint csak egészen alanyi kotnyeleskedés részünkről, hogy miért csak ezt a halotti maszk-viaszkból és cigány-szőrösségből össze-feltételezett toledói grimaszt nevezik „fantasztá”-nak, mikor az ún. józan ész, ha egy kicsit mélyebben nézünk a tócsa fenekére, éppoly joggal nevezhető fantazmagóriának, mint egy hivatalosan bejegyzett fantazmagória.

A nuncius és az érsek megállapodott abban, hogy ők is elmennek a királyhoz. Persze nemcsak ketten, hanem püspökök, kolostorok, papnevelő egyetemek nagy páva-farkával. Így is történt. Alig pár napja álltak a lordok sátrai a szerelemtől örült Pendragon vára előtt (mint a bőgőhúr módjára zsongó poszméhek a palintázó mezei virágokon), megjelent az angol egyház. És – a krónikás itt őszintén esküszik – ha valaha nem volt istenkáromló oka egy ilyen menaszéria-zsinatnak, hát most nem: hiszen a király szerelmes, a király örült, a király ördögi, a király szép és színes, a király antikrisz-

tus és tűzijátékként kacérkodó titok – s nem ez-e a világmétafizikai vagy fizikai lényege (régi szép szecessziós idők, mikor még e kettő között különbség lehetett!)?

Mindegy, hogy taoista csing-csung copfosokról vagy Mekkában Medinát zabáló Korán-másolókra, azték sárkányfaragókról vagy egyiptomi hullacukrászokról van szó: a király itt valahogy – örült szerelme révén – az élet legősibb vonásaihoz látszott idomulni; egész természetes tehát, hogy a papok ide sereglettek – akik mégiscsak torz vagy nem torz vagy legtorzabb alakban szintén a titkok alapjaival vagy az alapok titkaival vannak kapcsolatban.

Pár napig csak a lordok sátrai virítottak: a Beauchamp család vörös alapon hordta aranykeresztjeit – Krisztus keresztjét vagy öt példányban, mintha az nem egyetlenél egyetlenebb isteni-emberi sors lett volna, hanem csak díszítő ötlet. A végére lóheréket is ragasztottak, s az egészet piros mezőre aranyból festették: különös tekintettel, hogy Krisztus a farizeusok sáraranyát és a rómaiak vérontását gyűlölte legjobban – most hát ott pattogott a szélben a szép címer, aranyból és pirosból, ad majorem Beauchamp gloriam.

(Érdekes, hogy a címerek mind pajzsalakra vannak festve, vagyis a védekező, nem pedig a támadó szerszámra – ezt a gondolatot, ha ugyan ez az, illetőleg ha van egyáltalában olyasmi, ami ezt a nevet megérdemli – még fel fogjuk használni ott, ahol a középkori várak minden képzeletet felülmúló *védekező* jellegéről fogunk beszélni: mint ha ez a korszak, minden róla terjesztett mese ellenére, nevelésesen jelentéktelen eszközökkel termelt volna a támadásra, de óriásiakat az anyaméhbe való visszabújásra.)

Mellette Newburgh herceg mappája gyönyörű sakktábla az ég kékjéből és a hold ezüstjéből összeszabdalva. Első pillanatra az ember felkiált, „hogy jön ez a nemzetség ahhoz, hogy budoártapétának bitorolja a harangvirágok és patmoszi Jánosok hajának színt”, de a másodikban már azt mondjuk: „vajon a hold és az ég, az ezüst dér és a kék ibolya világában valami értelmesebb vagy erkölcsösebb rendszer sejthető-e, legalábbis eddigi tapasztalataink alapján, mint a Newburgh sógorok és fattyú-signornők öröklési pereiben?” Aligha. Tehát nyugodtan verheti ki fotelszöggel a sátrára a Newburgh fajzat az irkakockára szabdalt holdat és eget – éppúgy a Luna Mendax és a Capri kék barlang sem kompromittálná magát, ha duke-nak és duchessnek reklámozná magát: egykútya.

Lehet a Dudley-sátor előtt szóttanul elmenni? Ott az örök oroszlán: Európa legelső főhercegének és legutolsó handlójának (aki tegnapelőtt vette pénzért) egyformán kitüntető jelképe...

(pusztában rajongó szentek és portugál bárkafoltozók céhe, evangélisták és keresztlovagok, filmügynökök és romantikus költők, gázlámpa-dekorátorok és parlament-építők, kocsmacégerek mázolóí és gyufaskatulyák védjegyajzolóí, szóval egyház, állam, zugipar, ősfudálisok és parvenük, költőkről nem is beszélve)

mind-mind ezt a ronda állatot vették jelképek jelképeül – miért? Mert ordít, mert vérengző, mert magányos, mert a dajkamesék dajka-Afrikájában él, mert mumus és bűdös: nem meghatóan neveléses e jelkép egészen beteges szívóssága évszázadokon, nemzeteken és a legellentétesebb osztályokon át? Nem szép állat, nem jó állat: nyilván ezért is már nyert ügye volt. A Dudleyk, valószínűleg egészen öntudatlanul, mintha valamit sejtettek volna: az oroszlán (igaz, hogy aranymezőben) egészen zöld. És hozzá a naiv ötletek: egy fark helyett két fark, egy fej helyett három, négy láb helyett hat, mintha ez a jelképpé herélt szuka csak a családi gőg tehetetlen számológépe volna, amellet, hogy egyik grófnak hárfáznia, másíknak buzogányt cipelnie, en-

nek itt egy Madonna-liliát tartania, amannak meg egy másik címert kell másik orosz-lánna a mellő mancsaiban cipelnie. A zöld Dudley-oroszlán lábai, mind a négy, véresek: milyen szép ez így a Beauchamp-féle aranyfeszületek mellett.

Ha az élet a végletek orfeuma, és nagy a valószínűség, hogy az – akkor a címerek ott a Pendragon park gypén ezt kielégítően jelezték: az egyik csak pár sáv volt vagy ijesz-tő golyó – a másik meg a hieroglifák olyan „nyári imprimé”-je, hogy nincs az a párizsi nő, aki ne viselné szívesen Biaritzban. Milyen kár, hogy ez a költői szempontból csak magasztalható bolondság a legaljasabb bűnökkel volt összefüggésben, és hogy a leg-több ember, aki – legalább álmaiban – végigmegy a sátorvároson: vagy a bűnökre olyan buta-túlzással fúj kandúr módra, hogy elfelejti a dolog szépségét (s így se füle, se far-ka világunk lényegével való rokonságát), vagy csak a színpadi tarkaságot élvezi, és elfe-lejti a gyanús „rúzsozást” a Dudley-oroszlán „zöldre van a, zöldre van a...” pracliján.

A Greville család éppen most akasztotta ki címerét: feketéből és aranyból, ha tet-szik, halálból és pénzből, reimsi rekviemből és florenci börzéből (a Habsburgok majd ugyancsak e két színből kombinálják a halálra ítélt neuraszténia és holdkóros césárko-rona történelmi tapétáját) – mikor megérkezett a vár alá az angol egyház.

Pendragon helyzete, a legjózanabb álláspontról nézve, elég érthetetlen volt: mért nem ment az eltűnt Ygraine után? Ha meg itt maradt, mért nem érintkezett úgy a lord-jaival és püspökeivel, ahogy azt a catholica anglia megkívánta volna? Viszont mért le-gyen ő az életben kevésbé bolond, mint azok a farsangi cégérek, melyeket a sátrak előtt malmozott a szél? Talán a középkor és újkor két tiszavirág-közjátéka között az az egyik különbség, hogy az első a lét végletes örülségét nagy külső cirkuszokban tombolta ki, míg az utóbbi a lelkébe gyúrta vissza, mint valami náthát, ami – ahogy már az embe-rek mondani szokták – „nem tört ki”. A ropogó címervitorlák *kiélt* örülségek – a klini-kák idegbajjai meg gyáván-ügyetlenül *elvetélt* címerfantáziák. Egyik sem érdem, egyik sem hiba.

Pipacsként meg virágzó orgonabokorként lobogó bíborosok, egyetemi tanárok nagy kódexekkel, magános remeték éretlen, de jó szagú szegfűkörtéket rágcshálva, koldusok cafatos tarisznyákkal és kánonjogászok hordós tintatartókkal – szóval az egyház kép-viselői mind egybegyűltek Pendragon király vára előtt, akárcsak a hegyi beszédnek va-lami furcsa torzképe. Pendragon valóban nagy beszédet intézett hozzájuk, a lordok is hallhatták. A hallgatók közül voltak, akik pompás x-lábú zsámolyokon ültek, szolgálk kíséretében és baldachin alatt, voltak, akik le se szálltak a lóról, és úgy néztek a palo-ta erkélyére, mások a fűbe telepedtek, és próbálták vézna ülepüket lehetőleg egy han-gyaboly és törpecsalán közé elhelyezni, nem egy fráter meg odatelepedett a cigány-bogrács köré, és úgy hallgatta a király „zsinati nyilatkozatát”, ahogy esetleg ma fogal-mazták volna. Noha közbeszólás nemigen volt, a király prédikációjában nem volt sem-mi merevség: egy-egy zöld szakállú remete átkocogott a bíborosok baldachinja alá, ha valami mondanivalója volt, s a püspökök sem átallozták tátott hal szájú süvegeiket, a kilógó könyvjelzőkkel, egy-egy rögtönzött kocsma fehér, nyersfa asztalára állítani.

Pendragon „szép volt, mint Jézus”, hiába – és az örülségében volt valami olyan min-den egyébnél egyetemesebben emberi, hogy ez jobban összefűzte válságos nemzetét, mint minden más kitalálható „közös gondolat” vagy a félkegyelműek fellengző szavá-val: „sorskérdés”.

Mint tudjuk, ezt a rejtélyes vagy rejtélyeskedő, hindu vagy cigányszemű Ygraine-t nagyon izgatták a hittan és mitológia kérdései, elsősorban vallása nagy nőalakjai: Éva, Mária, az *Énekek* menyasszonya, Magdolna és mások, akiket főleg saját magával ho-

zott összefüggésbe, és így egy egészen sajátos „lírai mitológiát”, hogy ne mondjuk: „naplószerű metafizikát” teremtett. Ezáltal talán ő volt az első abban a sorban, melybe később egy Elizabeth Browning, Emily Brontë vagy Virginia Woolf volt tartozandó. Ygraine ezekről a gondolatairól sohasem beszélt Pendragonnal, hanem vagy egy hatalmas Misszálé és Breviárium bőséges fehér lapszéleire jegyezte, ahová eredetileg kézi festmények és kezdőbetű-díszítések kerültek volna – vagy pedig egy-egy barátnőjével közölte, rendszeren a vár kriptájában, ahol misét szokott hallgatni. Pendragon ezeket a széljegyzeteket sorban elolvasta, attól a talán nem is téves sejtlemtől vezette, hogy Ygraine ilyen formában levelez vele, s ilyen formában éli ki szerelmét. Azonkívül sokat faggatta az itt maradt udvarhölgyeket, sőt papokat, amiből aztán kikerekítette (ha ugyan az megérdemli a „kerekség” nevet) azt a vad eretnekséget vagy vad ortodoxiát, mellyel az őt „sátánsággal” vádoló hittudósoknak válaszolt. Egyesek szerint a király nem is ilyen egyfolytában mondta el ezeket a dolgokat, hanem hol lent a kriptában egy sírszobor felálló orrát pöckölgetve hosszú körmeivel – hol éjféli borozgatás közben a püspökök lampionos sátraiban – néha egy remetével merült hosszú-hosszú társalgásba, akivel elbolyongtak a park trágyameleg, avartól erjedő zugaiba.

– Tudni akarjátok, mit tanított Ygraine hercegnő bűnbánó Magdolna forró nyári ünnepén, ezüsthajú klemátiszok zuhatagában jegyezve új misekönyvét? Hogy a nők húzódnak egészen közel a bethániai Máriához, mert ő tudja a halál minden titkát, mert testvére volt a feltámadt Lázárnak, akivel messze-messze kóboroltak az erdők mélyébe vagy a sivatag elhagyott oázisaiba, hogy a halál birodalmáról beszélgessenek – míg legtöbben elhúzódtak Lázártól, mert érezték a sírszagot a bőrében. Testvére szerelmes lett bátyjába, mert ő volt a halál tudója, vőlegénye, hercege és megélője – az pedig kétségtelen, hogy az élet egyetlen kérdése a halál. A másik nő a bűnbánónak nevezett, aki meg a szerelmet ismerte olyan mélyről, mint Lázár és Mária a halált: a sírmély fekete nimfája és a süppedt ágyak vörös nimfája nélkül nincs üdvösségek – én, Ygraine nem lehetek nő, míg valamilyen módon ördögi varázs vagy angyali segítség, öngyilkosság vagy ringyóság, költői színészkedés vagy logikai következtetés útján erre a Persephoné- és Afrodité-, Bethánia- vagy Magdala-féle azonosulásra el nem jutok.

Elmélkedéseimben gyakran fogjátok látni, hogy igen sok dolog, amit első pillanatban nagyon elütőnek vagy távolinak véltek, az nagyon is közeli, sőt egyenlő értékű vagy értéktelenségű egymással. Ilyen például az „angyali segítség” vagy „ördögi varázs”, és ilyen a görög Persephoné vagy bethániai Halál-Mirjam is. De azt hiszitek, hogy elegendő egy asszony teljes asszonyságához, ha csak e két tündér vagy démon szelleme száll belé? A Bölcsesség szelleme nélkül semmire sem mentek – és azért örültem különlegesen új misekönyvemnek, mert ott *egyellen* oldalon szerepel a halál tudása a Lázár testvérben, az Ágy tudása Magdalában és a Tudás tudása a Bölcsesség Könyvéből.

De! És ez a pompás: a Bölcsesség műzsája itt nem holmi elvont fogalom egy párizsi professzor agyában, nem, éppen ellenkezőleg: szerelmes menyasszony vagy talán nimfomániás örömlány – tanítván, hogy csakis addig marad úgy-ahogy értelmes az értelem, míg földies, míg szenvedélyes, míg a szerelem elemi egészségével vagy elemi perverziónójával vérrokon.

Micsoda tarka ünnep! Akinek csak a névnapját jelenti, semmi egyéb, mint egy dalamos név meddő csengése, de aki két sort elolvas az új kódexemből, a történelem és gondolkodás, az érzés és képzelet legörültebb paradoxonai nyílnak meg számára, szóval az, amit nagyjában valóságnak lehet nevezni. Az a szerelmes keleti odaliszok, részeg

bujaságában (a Bölcsesség jelképéről van szó!), aki járja csörgő karpereceivel és arany-sodronyos, súlyos melltartóival a várost, „lelkével” szereti szeretőjét. „Anima mea”, áll az írásban: igen, mert a lélek élet, az élet test, a test lélek. Az ősi könyvekben élet, lélek, vér, szerelem, test mind *egyértelműek*, mindössze más-más alakjai ugyanannak az egyetlen valóságos létezésnek. Hiába próbáljátok Párizsban vagy Toledóban szétszaggatni s aztán egymás *ellen* uszítani őket – olyan ez, mintha egy esztelen alkimista nem venné észre, hogy az égen vitorlázó felhő, a szigetek körül suhogó tenger, az elfelejtett madárijesztők karjáról lecsüngő jégcsapok *ugyanazon* egy víznek más-más formái, és például a felhőt elnevezné „lélek”-nek, a zöld óceánt „test”-nek, a jégcsillárokat megtán „értelem”-nek (ami még eddig nem volna különösebben kártékony), de aztán öletné és gyilkoltná egyiket a másikkal. Pedig a magdalai Mária szerelmes teste és minden Skóla legskolasztikusabb rációja egy és ugyanaz, itt áll a könyvemben, így van. És hogy ez pogányság vagy kereszténység, sátáni eretnokség vagy épp ellenkezőleg, túl merev szöveghűség, az egészen lényegtelen.

A Bölcsesség-Hetéra (nem tudom találóbban elnevezni a Liber Sapientiae e hősnőjét), érdekes, anyja házába akarja vinni párját, csak úgy tobzódik a „mater” és „genetrix” szavakban, szereti a „házat” és a „fekvőkamrárt”. Mi ez? Közel akar lenni a családjához? A szerelmi éhség csak a család, az egysátoros vagy egykastélyos állati törzs egyik megnyilatkozása: a tribus úgy fogja elnyelni a megtalált férfit, mint egy telhetetlen tömlőállat az apró szardíniát? Ham! – és vége?

Vagy ő akarja már élvezni az anyaság, a terhesség és szülés élő örömeit, s ezért akar anyja közvetlen közelébe bújni? Mert számára az anya még nem erkölcsi, agyonlélektanozott, eszménycifrázott fogalom, hanem ennél sokkal állatiabban nyers, állandóan a szülő, a tojó, a kotló? A termékenyülő mitikus-konkrét istállóságát érzi benne, semmi mást, s aki épp ezért legjobb kerítője leányainak (aki, egyet ne tévezzünk szem elől, a Tudás Nemtője e könyvben!).

Vagy talán a gyöngvédség szólal meg benne? Kisgyermekként vagy szűz fivérként kezeli a szerelmesét? Esetleg a vak és önző féltékenység, aki kereskedelmi tulajdonnak tekint a férfit, s most rakja gyorsan lakat alá a kamrába – az anyjájéba, mert épp anél van a kulcs, vagy mert özvegy, vagy mert anyja hozománya véletlenül a ház.

Valami ős-őskori, anyauralmi világ illata csap meg, valahányszor ilyesmit olvasok, hogy „Jeruzsálem leányai” – a város mindig nő, a nemzetség mindig leány, a zsoldárokból is majd a „király-leányok” jönnek dicsőségben, s a királynő aranylamé ruháját magasztalja lelkesedése csúcsán. Ne felejtsetek el tehát, mikor heglánc magasságú és kövérségű donzsonokat, harangzúgó vaskapukat és felvonóhidakat láttok egy-egy város körül, hogy a város eredetileg *női* valami – Jeruzsálem temploma epizód, falai Titus dominói, de a *leányok* olajos combú táncában örökké élni fog.

És a Bölcsesség utcán rohangáló leánya, mikor szólongatja a többi jeruzsálemi szüzet vagy szajhát, mit mond nekik? „Gazellákra és szarvas-üszökre a mezőn” – igen, ezekre az *állatokra* esküszik, és ezek után vitatkozatok még, félteológusok, hogy mi a pogányság és mi a kereszténység, mi az újszövetség és mi az ószövetség, mi az egyiptomi állatvallás és mi az újkor fennkölt „szellemisége”? Kecskék, gödölyék, bárányok, antilopok, ha tetszik, faunok és szatírok, nimfák és tritonok: minek tehát választóárkot ásni erőszakkal Hellász és Názáret között – Jákob zebratarka sátra és Hektor éppoly cigánystráfos sátra között? Egy ez mind!

Soha barokkal teljes költészet és állatian-vakon tenyésző természet (szóval az ún. *szellem* lelkesültsége és az ún. *anyag* ösztönszerű rángatódása, amiket naiv lelkek el-

lentéteknek láttak) nem esett olyan közel egymáshoz, mint mikor a Bölcsesség szerelmes lánya olyan közel akar kerülni szerelméhez, mint a pecsétgyűrű vagy pecsétnyomó, melyet úgy látszik karon vagy mellcsont felett viseltek. Ez hasonlat, tehát költészet, ez buja közelség, tehát állatvilág.

Ezek után szinte felesleges, hogy valami magyarázatot fűzzek ahhoz, hogy a „szerelem erős, mint a halál”. Ez a két titok, ugye: a szerelem örültsége és a halál semmije; és a születés legtermészetesebb közelsége a nem létezéshez. Az utolsó szó mindig a halál – mivel halál *van*, minden egyéb komikus, jelentéktelen, műkedvelő. És az alvilág, az „infernus”, ahogy a *Bölcsesség Könyve* írja tovább, az alvilág *kegyetlen* – itt a derűlátásnak, a rózsaszínre mázolásnak még csak kísérlete sem található.

Itt a bölcsesség: az utcalány sikolya; itt a legszentebb eskü: a gazella bőre és az antilop agancsa; itt a szerelem: már maga a halál; a Nihil örökkévalósága.

– Eretnek vagyok? – kérdezte Ygraine férfiakénál sokkal okosabb fejével. – Lehet, hogy az vagyok, de akkor mindjárt megmondom, hogy mi az eretnokség, vagy hogy ki az eretnek. Eretnek az, aki szó szerint veszi az írásokat, akinek a zsoltárok, evangéliumok, történeti könyvek nem a *betűk* egyformaságát jelentik, hanem a világoknak, tájaknak, időknek, emberfajtáknak azt az élő (s így tarkán ellentmondó) valóságát, mely ezekbe a lapokba van zárva. Eretnek annyi: mint a *végletekig* ortodoxnak lenni: vagyis, nagyon is logikusnak és nagyon is képzelőerővel telítettnak. A Bölcsesség költői heterája számára (hallod? Bölcsesség! Költészet! Testi szerelem! – én szerettem legjobban ezt a Biblia-részt, és tán épp ezért fognak a máglyán elégetni: ilyen a világ) – szóval a nő számára a szerelem végzetes, de értelmetlen: mintha tudná, hogy az, mint a méhek hímjének élete a nászrepülés után, halál, akárcsak az imádkozó bogárnál; a szerelem a gyilkossággal és a hullazabálással azonos.

És olvasom tovább a Misszálét: mi van a 44. zsoltárban? Szembeállítja az igazságot és a gonosztságot. A pedáns emberkék számára ez bizonyára nagyon logikátlan, mert hiszen úgy tanulták (az óvodában vagy egyetemen, igazán egyre megy), hogy az igazság ellensége a hazugság, viszont a gonosztságot ellensége a jóság. Ah! Ah! – szípig tehát a kis szőröző – a zsoltárok mindent összekevernek. Persze hogy összekevernek! Ez a jó, ez a szép, ez az életszerű benne! Tudjuk, hogy *értelem* és *erkölcs* igen bizonytalan alapon állnak, de valahol lényegesen összefüggnek. Pontosan meghatározni sem az értelmet, sem az erkölcsöt soha nem tudjuk, ez egy; és a másik: még kevésbé a kettő finom hálózati összefüggéseit. És a zsoltároknak azért van igazuk, mert *nem* pontosan akarnak valamit kifejezni, hanem a maga életi, valóságos kotyvasztottságában. Tény, hogy a gonosztságot és a butaságot mindig egy oldalon lesznek, és tény, hogy a jóság és az igazság szintén mindig ugyanazon a parton fognak állni. A kérdés részletproblémáit majd elintézik azok, akiknek soha semmi „véri-agyi” közüik nem volt ehhez a dologhoz.

Ugyanezen misekönyvi *Graduale*-részben a felkent királyról olvashatunk, ami bizony megint elég sokat jelent: itt nem a szellemi-lelki Istenről van szó, hanem a királyról, hogy ne mondjam a földi, vagy még tréfásabban, a „terrakotta” zsarnokról, és ott se titkos hivatásról, hanem *olajról*, igaz, hogy az az öröm olaja. Természetesen nem Ygraine volt az első ember, akinek szeme van (bár ez, valljuk be, elég ritka műfaj) a Zsoltárok és a Bölcsesség Könyvének olvasásához, de abban mindenesetre igaza volt, hogy belátta és vallotta, hogy mikor a Zsoltárok nagyon is e világi és nagyon is földies királyokat magasztaltak, és nem légies-ködös „missziókról”, hanem az öröm olajáról beszélnek: akkor nem lettek alacsonyabbak, nem lettek mítosztalanabbak, nem lettek vallástalanabbak és istentelenebbek, nem, nem, sőt: az emberi gyengeségek, az embe-

ri kicsinyességek ilyen költői-realista átélése és kifejezése a *legtöbb*, ami a szellem terén adódhat.

Nem és sohasem az a vallásos vagy költői vagy magasröptű, aki az „élet piszka” fölé emelkedik mindenféle karácsonyfadísz szárnnyal, hanem ellenkezőleg, az, aki az élet „piszkát” áhítatos alázattal, megfigyelő izgalommal, táncoló képzelettel, a kérdések türelmetlen Sebestyén-nyilaival magáévá teszi.

Hogy valami fene spirituális „isten” helyett egy olajtól csöpögő szíriai sátorkirályt találunk – ez csak az egészen gyenge velejűek szemében lehet „eretnecség” vagy „destrukció”: Ygraine tudja, hogy ebben több van „minden hús útjából”, mint meddő szellemekben. És az a szép, hogy mikor a zsoltárban az „öröm olajáról” olvasok, akkor itt – joggal vagy jogtalanul, bevallom, nem tudom – az „öröm olaja” nem költői kép, hanem valami ősrégi aggályos szertartás és konyhai-szagrális háztartás emléke. Úgy képzelem, hogy jobbra fönt a harmadik polcon volt a „bánat olaja”, balra lent a második fiókban az „öröm olaja”, aztán megint másutt a győzelemé, ismét más helyen a féltékenységé vagy trónkövetelésé; szóval a lényeg az, hogy ez éppen azért szép, mert nem költői hasonlat, hanem nyers, babonás, otromba valóság.

Ugyanide tartozik az is, hogy a zsoltár az *ajkadon* előmlő kedvességről beszél – itt az ajak még valóban ajak, nem egy elszellemített semmiség: ez recés valódi hús, mint ahogy a jobb fajta töltöttoltinták dugója recés. A kedvesség nem lelki hajlandóság, hanem az ajkak, hónaljak, talphomorulatok dolga, és éppen ezért több. Ha a pogányság testiességét szereted, nem kell okvetlen Hellászba menned, olvashatod a zsoltárokat is, vagy a Bölcsesség Könyvét – ha meg a lelket, az elvontságot és más effélet kívánsz, megtalálhatod bizonyára a görög mitológiában is. A mélyen költői, mélyen jó, mélyen értelmes emberek mindenütt egyformák, és megértik egymást.

Itt a királynak isteni felesége, isteni leánya, pompás aranyruhái vannak: megint az *e világ*, ami mindig a legtöbbit garantálja egy „túlvilágból”. Mélyen megható, tragikus és humoros egyszerre: hiába, az ember csak megmarad embernek, arany, női szépség, hatalom: mert hát nem erről van-e szó a július 22-i Graduáléban és Allelujában?

Sokan bizonyára lenézik a zsoltárrót azért, amit a misekönyv az áldozási részbe illesztetett tőle: a naivan biztos önbizalmáért, hogy ő igenis a jót és a helyest cselekszi, és ő igenis követi az Úr minden parancsolatát – és hozzá mindent főleg azért, hogy el-lenségeitől megszabaduljon. Ugye milyen kicsinyesség, olcsó és aljas haszonlesés? Pedig nem az. Itt semmi esetre sem az. Ez is az ember egyik kikerülhetetlen alaphelyzete és alapérzése: gyengeségünk, hogy úgy mondjuk, a költészet erős márványába örökítve – és (önismétlő vagyok-e vagy sem, ez most mellékes, lényegesebb dolgokról van szó) mindig vallásosabb dolog egy örök emberi gyengeség fenséges egyszerűséggel és melankóliával való ábrázolása, mint lehetetlen célok után való képmutató kapkodás és ujmutogatás. Emberi, a görögöknél milljószor emberibb, pogányabb is, ami itt van (nem mintha csak úgy, sátánkodó számár játékból keresném a pogányságot, ó, dehogya, hol, de hol vagyok én ilyen butaságoktól), csak éppen elmondom, ami úgy Hellásról és Kánaánról futólag eszembe ötlött szép új misekönyvem és breviáriumom lapozgatása közben.

Mikor a zsoltárró büszkélkedik, hogy ő a helyes úton jár, szintén egy iparos büszkesége beszél belőle: az erény *technikai* dolog, mesterség – persze hogy ettől bosszantóan viszolygunk első hallásra. De ha aztán a tapasztalatok gőzölgő szemétdombján csücsülünk, bezzeg jól kiábrándulunk a „lelkies” erényekből, és örülünk, ha látunk va-

lakit, aki a zsolotáríró módjára, mesterségszerűen, mint az esztergályozást, űzi az Isten parancsának való engedelmeskedést.

És Isten parancsol: ezt a „parancsolást” elvégre felfoghatom, ahogy akarom. Egyrészt úgy, hogy itt van bennünk és körülöttünk az egész óriási természet a maga gyilkos, szerelmes, zabáló, lusta anarchiájával, és az „isten” parancsolja, hogy mi ne legyünk gyilkosok, szerelmeskedők, zabálók és lusták; vagy másrészt úgy, hogy a természet gyilkos, szerelmeskedő, zabáló, lustázó hajlama maga már az „isten” parancsa. Vajon ki fogja valaha is megtudni, hogy mi az a bizonyos „parancs”; a természeté, hogy „ölj!” avagy az Ószövetségé, hogy „ne ölj!”.

Sokat hallottam arról, hogy a görögök istenei anyagiasak, emberiek – szemben a Testamentumok Istenével, aki tiszta lélek. Aki két sort olvas a Bibliából, rögtön az ellenkezőjére jön rá: a zsolotárók istene valóságos ember, ehhez képest Hermész vagy Venus költői vagy bölcséleti elvontságok.

Ygraine és Pendragon gyertyaszentelőkor látták meg egymást úgy, ahogy – ha férfi és nő meglátja egymást, akkor a szemükbe hullt kép begubószik, és abból pillangóként kel ki a halál. Azért olvastam a Breviáriumból először azt a vecsernyés antifónát, melyben Jesszé vesszejéről és Jákob csillagáról van szó: nekem *több* isten és istenebb isten lett a Biblia parancsoló királya, hogy egy kosszagú sátorhoz, egy szőrös mellű vadászhoz vagy egy festett szájú, karika-fülbevalós vízhordó cselédhez kapcsolódott a képe. Helász istenei távolról sem ilyen emberien egyszerűek! Ez valóban az ember vallása.

Vallás, vallás... Nincs, nem is lehet különbség pogányság és kereszténység között; nincs, nem is lehet különbség költészet és vallás között... az antifóna ötödik verse az Isten bárányát emlegeti, aki elveszi a világ bűneit: az egyiptomi aranytehén vagy aranybika után íme a porszínű bárány: hogy is veszi ő el a világ bűneit? Ygraine azt hiszi: azáltal, hogy *van*, ahogy ránézünk, akkor nincs többé bűn – aki szeretettel az ölébe ölelt egy fiatal bárányt, annak számára a bűn fogalma egyszerűen érthetetlen, mert értelmetlen. Bárány *van*, tehát bűn nincs.

A Malachiás-részlet (Ygraine itt szolgálai alázattal követi a február 2-i breviáriumot) megint Isten és ember „szövetségéről” beszél. Ismét a dolog korlátoltsága, mivel mindörökkre emberi sorsunk korlátoltságát jelenti; jobban tárul a végtelen felé, mint valami – hogy ne mondjam – „hideg úton előállított végtelenség”. És az Isten esküdött is erre a szövetségre: pogányságnál ezerszer pogányabb (és épp ezért istenibb, keresztényibb és költőibb) Jehova: ott az írás, ott a forró pecsétviasz, ott vannak a tanúk, ott a zálog, a szerződő felek, az asszonyok és a borjúk, a sátrak és a bográcsok, a bábák és a jegyzők, a pénzhőség és a bizalmatlanság egész statisztériája. „Egész világ” helyett egy rühös oázis, pár bamba tevével és mosatlan csajkával – „tisza szellemiség” helyett egy esküdöző-átkozódó vén tehénkereskedővel – a „természet ősi sugalmai” helyett konyhai parancsokkal, tejeslábosokkal és galambtömési receptekkel. És? Ygraine-nek *így* isten az isten. Az Írásban legalábbis *ez* áll. Nyilván meg fogtok égetni érte. Csak a vak és süket nyer gegyelmet nálatok.

És beszéltünk a szerelmes Máriáról és a haláltestvér Máriáról, beszéltünk a Bölcsesség utcalányairól és minden várfalas vár valahonnan női jellegéről: most egyszerre ide-döbben a Himnuszban ez a sor: „mutans Hevae nomen” – vagyis egyszerre Éva, az ősasszony és Madonna, az istenszülő kerül a lehető legrámaibb közelségbe. Éva helyett Héva: aki beleszagolt versekbe, annak ez egyetlen hang változása is már egy világot jelent...

Ygraine nő, el ne felejtjük – okos nő, az kétségtelen, hiszen másképp nem tudná ezeket a nagyon is vérre menő elmélkedéseket folytatni, de nem lehetne igazán okos

nő, ha nem volna inkább nő, mint okos: és mint nő, ez érdekelte: a Magdolnák, Évák, Madonnák, Bölcsesség-lányok összefüggése, és mindegyiknek rokonsága övele.

És ez a sok (nagyon, de nagyon-nagyon különböző!) asszony mit akar a végén? Örülni! Ez áll a himnuszban, zsoltárban, minden képzelhető és képzelhetetlen Krédóban. Öröm, örömvágy, örülni: ez az alaptény, alapösztön, minden egyebet kizáró cél. Eből a szempontból se részeg bacchanália, se csontvázfejjel labdázó önkínzás között nincsen különbség – örömrre születünk, természetes, hogy egy vallásnevét megérdemlő vallás ezt a tények tényét nemcsak hogy nem mellőzheti, hanem rendszere legközepébe kell állítania.

Vannak szerencsés és talán akaratlanul tökéletes találkozások – ilyen például a gyermetszentelői breviáriumban az örömről harangozó himnusznak testvéries szomszédsága egy játékos, paradoxonokat paradoxonokra halmozó résszel: lám itt a világ kettős lényege, az öröm mint alapkívánság és az önellentmondások dzsungele mint alaptény.

Hiszel-e a Breviáriumban? Vallásod-e a görög vagy hindu pogányság? – ezek éktelesen balga kérdések. A döntő: éld át költői izgalommal, nemi gerjedelemmel, kételkedő búskomorsággal az élet alaptényeit. Aztán nevezd ezt (vagy az eredményét) vallásnak vagy sanszonnak, pogányságnak vagy evangéliumnak, az már a te dolgod: te mindenestre bent vagy a szentek közösségében.

Az öröm és az önellentmondás (milyen két szerelemre ingerlő múzsa, új Sappho sapphikus szerelme kellene hozzá) után jön egy antifónában az „abnegat” – a tagadás, a lemondás, a remeteség, a majdnem öngyilkosság gondolata. Megint mellékes, hogy hiszel-e a lemondás és az önkínzás vallási tanácsában; a lényeg az, hogy a világ, az egész természet és az egész élet valóban negatív jellegű – hogy ilyen ízetlen-szárazon fejezzük ki magunkat. Itt valami *Nem* van a dolgok közepén, hiszen az élet halálba torkollik, az agy *nem* kap igazságot, az érzékek *nem* kapnak nekik megfelelő kielégülést, minden mulandó, meddő, hiábavaló, ideiglenes, átmeneti és torz. Az indiai és a karthauzi aszkéták ezt a *Nemet* hirdetik, azt az alaptényt, hogy a nagy értelem, a nagy jóság ezen a földön *idegen*. Itt értelemnek és jóságnak soha semmi keresnivalója vagy szerepe nem volt és nem is lesz. Ezért lesz fakír vagy remete. A világ kimondottan és végérvényesen gonosz és buta: erre az adottságra válasz az „abnegatio”, vagyis itt vissza kell húzódní. Hogy aztán az „öröm mindenekelőtt” és a „fakír tagadása mindennek” hogy egyeztethető össze? Erre nincs se logikai, se konyhai recept, majd valahogy adódik, a hangulatok hullámai szerint – ez a legnagyobb bölcsesség.

Hogy mondtuk elébb? A Lét lényege valami „negatívum” – valóban, mikor az Ószövecség különböző szerzői a maguk „Jehova”-figuráját (vagy figurátlanságát?) megszerkesztették, ez a figura (vagy mint mondom: figurátlanság) tulajdonképpen szintén a „névtelen titkot” jelképezi, azt a gondolatot, hogy „a világ alján van valami borzalmasan jelentős, egyetlen és végtelen dolog, de ez az egyetlen fontos és ez az egyetlen jelentős = érthetetlen, sőt talán értelmetlen”. Érdekes ez a két véglet: ez a „Jehova”-dolog egyrészt maga a világ alján leskelődő potens Nihil, a semmi – másrészt meg az Ábrahámok meg Jákobok nagyon is konkrét pásztori tartozéka, olyan, mint egy vajköpülődézsza vagy szalonnapiértásra is alkalmas piszkavas.

És mit tanulsz az első „Nocturne” idején, ha az erre az időre kijelölt Mózes-részletet olvasod? Meg kell szentelni minden elsőszülöttet – mit gondol ilyenkor a legortodoxabb ortodox vagy ami ezzel a legteljesebb mértékben egyenrangú: a legeretnekebb eretnek? Hogy legyen az a vallás lelkiességgel túltömített vagy állatiasságtól pukkadózó, legyen északi vagy déli, kezdetleges vagy hervadásig túlfinomult, babonás vagy agyonfilozofált – mindegy: fontos az élet, a szülés, az ivadék, a méh és az unoka, a te-

nyészet és a család, a szaporodás és a gyümölcs kultusza. Mit veszekednek a pogányok és krisztiánok, anyagimádók és lélekhabzsolók? Hiszen ugyanarról beszélnek! És nemcsak a szülés természetes bősége a fontos, hanem az *elsőszülött*: nem édesen, tragikusan, bután és szentemen megható ez a harcoló és versengő szellemből megmaradt vonzódás az *első* iránt? És további tényező magzat kell, azok közül is az *első* kell – de még mi más? A hókuszpókusz, a rítus, a szanktifikáció, mindegy, hogy milyen – de valami komédia kell, valami szerep, valami maskara, álarc, póz, felnagyítás: hiába, ilyen az ember – még az az ember is, aki az emberi állatfaját az árkon túl kotort szemétrakásnál is kevesebbre tartja, még az is ezt a szemétrakást vagy a kihányását a legünnepélyesebb szertartásokkal fogja körülvenni és felcifrázni. Divina komédia, nyilván ez a jól összekerült két szó, mint Ádám és Éva vagy Rómeó és Júlia. Isteni! Ez az egyik. Maskarabálos örület, ez a másik, ami az elsőből következik.

De minden isten és minden ámokbalett miből születik, és hova tekerül vissza? „...aperit vulvam in filiis...” – vagyis a legállatibb valóságból a legállatibb valóságba. Szegény bolondok, akik a nagy Vulva jelenlététől a nagy-nagy isten létét féltették: lehet, hogy a görög vagy egyiptomi vagy hindu istenek létét valóban fenyegeti valami veszély, mivel túl szellemiek – de ennek a február 2-i „nocturne”-istennek ereje éppen pokolian humánusan *földi* jó szagában van. Attól, hogy *vulváról* beszél, attól, hogy Izraelt kerepli (és nem – ó! – az egész világot): éppen attól örök és egyetemes, mert hiszen az utolsó sípládakántor is tudja, hogy nincs örökebb és egyetemesebb dolog, mint fertelmesen *korlátozottnak* lenni: végesnek és vicinálisnak, vulvának és Izraelnek, nem pedig az „emberiség szellemének” – ami egyszerűen nincs.

És hol van olyan fenséges egyenrangúságba állítva ember és barom, mint ebben a Mózes-„nocturne”-ben? Ó, csak egyszer hagynák abba már az értelem és templom meddő nyugzói ezt a halál hülye témát: „az embert megalázza állati volta” – az állatnak mentségére szolgáljon, hogy rokon pofájú az emberrel. „Minden az enyém” – mondja Izrael istene (éppen törzsfőnaivitása teszi hihetővé, ti. emberré), és ebben a gyermekes-zsarnoki birtoklásban mindegy már, hogy valaki ember vagy birka, Plátón vagy rinocérosz, római generális vagy csámpás hullócsillag. És így is van. Mert mindegy. De ezt a műkedvelő szabadgondolkozóktól nem tanulhattam volna meg soha – ehhez az új bibliám és breviáriumom kellett. *Elsőszülött kisgida ugyanaz, mint elsőszülött kis emberke.*

És aztán a többi: miért kell tisztulás szülés után és menstruáció után? Mi ez? A test törvénye bűn? Mi akkor a bűn? A vér bűn? A szexualitás ténye bűn? Én azt hiszem, hogy akkor a *bűn* semmi egyebet nem jelent, mint a természet, az élettan rettentő *titkainak* sejtését. Aki tud verset írni róluk és belőlük, az így oldja ki azt a feszültséget, amit az élet törvényeinek rettenetes ereje és rettenetes ismeretlensége egyszerre ébreszt az emberben. Aki meg nem jut el ezen élettani fantazmagóriák *művészi* ábrázolásához, az egyszerűen a *bűn* és engesztelő hókuszpókusz formájában fejezi ki izgalmát szerelem, nemiség, szülés, halál, liliom és perverzió rejtélye felett. A vér titok, a nemiség titok: és a *bűn* csak egy szó vagy álarc arra az érzésre, hogy ezek a dolgok titkok. Se több, se kevesebb.

Így kerül aztán rejtélyes ellentétbe-azonosságba a Héva-ősanya almájával, kígyójával, fügefalevelével és a kígyótipró Madonna büntelenségével, szüzességével, egzaltált lelkiességével. És Ygraine, ha nem tudnátok, azért van a világon, hogy azt a sok-sok változatot (közben persze azonosságot), amit a nő a sárkányfarokkal kacérkodó Héva-állattól a Giotto-féle és skolasztaféle *elvont* istenanya fogalomig megvalósított: egyetlenegy közös sorsba hozza. Hirdesse, hogy mind mindig ugyanaz, és hogy ezt a leg-

szentebb egyházi könyvekből, nem pedig kékharisnyáktól vagy hisztérikáktól tanulta. Írja, nem is egyszer (én is bizonyára ismétlem már őt és magamat), hogy ő a legkatolikusabb katolikus, tehát szörnyek szörnye: el fogják égetni, mert egyszerűen olvasta a Misszálét, és ott látta, hogy a Madonna egyrészt a legősibb vérbabonaritások alánya, másrészt a párizsi kiagyalt matematika egyik számtani formulája. Mert az írások ilyen minden képzeletet túlhaladó *ellentéteket* tartalmaznak, ilyen végleteket és paradoxonokat (amilyenekről a lapos Hellász még csak nem is álmodhatott!). Azért imádtá egyházát, melynek ez a fajta imádat nem kell: ki fogják végezni. Tudja, tudja, egyszerű példát is hoz fel erre.

Egy papjával arról beszélt, hogy a gyertyaszentelő – ugye oly jellemző, hogy éppen ez volt a legkedvesebb ünnepnapja – nem a római Luperkáliák *ellen* született, hanem annak tulajdonképpen természetes folytatása. A nyomorúságos hiba természetesen ott kezdődik, hogy a kis papocská rögtön azt hiszi (millió társával egyetemben), hogy Ygraine ezt másért nem is mondhatja, mint ellentmondási kedvből, öncélú piszkálódásból és rombolássportból. Ó, te szegény kis fráter, ha te tudnád, hogy Ygraine és Pendragon mennyire, de legmennyire nem azért vannak a világon, hogy másokat bosszantsanak, vagy hogy romboljanak, ó, nem, nem, ők a békességért, az idillért, a bölcs megbocsátásért, az igazságért vannak ezen az európai térképen (hogy szűkre vegyük a mércét). De hát! De hát! Úgy látszik, csak a gázság kelti a jóság benyomását, csak a butaság árasztja az értelem illatát – és Ygraine-ek és Pendragonok megmaradnak egy piszkos bábszínház ördögeinek. De ha Jézust keresztre feszítették? Ezek után minden derűlátás meddő monológ.

Mert hát Ygraine miről beszélt? Hogy a Luperkália-ünnep, amelyről ő annyit tudott (ami nem kevés, mert az ún. reneszánsz még nem szűkítette le az ijesztő bornírt-ságig az emberek látókörét a pogánykor felé), hogy az erdei faunoknak szól, és hogy a természet jó és hogy a természet rossz egy személyben, mert hiszen a *faun* szóban benne van a *faveo*, ami valami kedvezést vagy kellemkedő jóakaratot jelent (hogy ez diletáns balfogás vagy nyelvtudományi igazság, az igazán mindegy). Ugyanakkor ezek a tenyészboldogságot képviselő faunok egyúttal *Incubus* néven a leggonoszabb álmok és legbetegesebb lidércnyomások istenei is voltak: nem így van-e rendjén? A természet kétoldalú: faunidill és faunborzalom, pásztori béke és halálos betegség. Persze ez éppúgy benne van az Ószövetségben, mint az ún. pogányságban. Egyik igazabb, mint a másik.

És mi más a Luperkália ünnep, mint az, amiről Ygraine július 22-én (Magdolnák körtánca) vagy február 2-án olvashatott? Rómában az ifjakat bekenték a kosok vérével, aztán lemosták tejes vattával, és közben ezeknek az ifjaknak mosolyogni kellett, akár tudtak, akár nem, akár tetszett, akár nem. Itt is mi van: megölt állat, gőzölgő vér (hogy a menstruációé vagy a leölt kosé? Ez is különbség?), fehér tej, ami egyszerre a tenyésző tehén legszexuálisabb váladéka, anya-taknya – és ugyanakkor (a Bacchus borával és az ókori lányok havi vérével szemben) a tisztaság, a gyermeki ártatlanság (?), a langyos szüzesség kifejezése. És nevetni kell közben! Csak az öröm a döntő, a boldogság – és így, a fintorban, az álarcban, erőltetett rituális grimaszban még fenségebb, mintha csak „lelki” és érzelmi volna.

És – ez a lényeg – a papok, ezekkel a röhögő fakutyaiifjakkal együtt, antik meztelenségben rohantak végig Róma utcáin (a hidak! A lépcsők! A kanálisok!), és a római asszonyok *tisztulásnak* érezték, ha kecskeszíjjal végigverték őket ezek a luperkál-papok. Tisztulás? A férfiak meztelenek, a nők megtermékenyülnek – igen-igen összeviSSza keveredik itt szüzesség és állati tömegszülés, termékenységkéj és vak-vad szeplőtelenség.

Vajon mi a különbség emez ünnepség és ama másik között, melyről a február 2-i „nocturne”-ben olvastunk Mózes könyvéből? Vér, szülés, nevetés, bűn és megtisztulás, bakszif és szüzesség, szexualitás és komédia: itt is, ott is az *elemek* ugyanazok. És talán ez a döntő. Az emberek az Ószövetség Arábiájában éppúgy, mint az Újszövetség Rómájában, az évmilliók elsüllyedt Atlantiszáiban éppúgy, mint a legújabb kor kerge önteltségében egyszerűen nem tudják, hogy az élet, a szerelem, a szülés, a nemiség *mi-ben* is áll tulajdonképpen – és ez az *izgatott* nem tudás hasonló mitikus májusoló-cafrangokkal aggatja körül ezeket a dolgokat.

És Ygraine, a királynő, aki egyszerre látta a menstruáció „bűn”-éért (ki nem érezte még a betegséget erkölcsi pokolnak is? – az ember már ilyen fantaszta) vezeklő keleti lányokat Jeruzsálem templomában, és a római patríciusnőket, amint meztelen férfiak ostora alá dobják magukat, hasonló tisztulási vágyból – mindezt a gyertyaszentelői gyertyák sárga rácsán átvizionálta, elmélkedve azon is, hogy a gyertyák tanulsága se más, mint a Sínai- vagy az itáliai félszigeté. Miért? Mert a viasz a méh terméke, és ha valaki a méhre gondol, akkor éppúgy gondolhat szüzességre, mint bujaságra – az örök szüzességben élő rovarok millióira, mint a házasságban beleit is „kihányó” kitüntett hímré: itt senki el nem dönti, hogy szüzesség, orgia, perverzió, kétneműség vagy eunuchság, termékenység vagy meddőség, szexus vagy munka az élet közepe és célja.

És ahogy a méh lehet egzaltált szűz vagy csak szexuális kéjgép (aki viaszgyertyát néz, mint Ygraine, gondoljon a méhre, ha eddig nem tette volna), úgy maga a viasz nem „sokoldalú”-e, hogy egyszerűen fejezzük ki magunkat: ő a gyertya, a világosság, de a szatírok szerelmi lándzsája is, megint értelmi fény és állati sötétség egyetlenegybe esnek – ő a hajlékonyság ősanysága, de hajlékonyságát mikor használja fel a legjelképebben? Mikor a halottak arcának merevségéhez idomul, hogy boldogító-rémisztő maszkjukká váljon. Tehát? Értelem, halál és nemiség: egy és ugyanaz.

Az ilyen kijelentés egyrészt a legnagyobb költészet ízeit küldözgeti, legalábbis előlegbe – ugyanakkor nem egy ordenáré halandza szagától is büdös. De hát? De hát? Dicső létünk minden vonatkozásban az „ordenáré halandza” jegyében látszik valahogy állani.

Ygraine nő, ezért keresgélt július 22-e Magdolna-lapjai között – ezért rácsozta kutató arcát február 2-a viaszgyertyái közé, mint az izzó parázs a kályharostély fölé. Utoljára még egy vagy két ötletét vagy álmát mondom el nektek, a *december 8-i* ünneppel kapcsolatban, ahol a Misszáléban szintén a Bölcsesség Könyvéből olvasgatott („olvasgatott” – mondjuk mi ilyen szerényen, mikor ez nemhogy nem „olvasgatás” volt, hanem még a legeszményibben felfogott olvasásnál is több: átélés).

Mit mond itt számunkra immár búcsúzóul a Bölcsesség Leánya? Hogy ő mindenek és mindenek előtt már megvolt – ahogy a „Jehova-dolog” Ős-Nihilt és Jákob-kondért jelent egyszerre, semmit és nyálás csendéletet egyesítve magában (épp ez a jó!) – úgy ez a Bölcsesség-Mamzell egyszerre előbb van még a világ minden előfeltételeinél is (az ilyesmit „princípium”-oknak hívják, akiknek égészínű a fuszeklijük), de ugyanakkor – miután már kirágta a bakterek fülét, hogy hol is van a völegénye – most arról beszél (december 8-án), hogy „gyönyörködött” nap nap után, és „játszadozott” a teremtés minden játékával. Ő, azért ha nagyon is rühelljük a hittani vagy bölcséleti kirándulásokat, ezt el ne felejtjük: a Bölcsesség kéjeleg és játszik – és Nárcisz-örömkedése és pasiánsza után vagy közben legnagyobb kedvtelését az „emberek fiai” között találta. A mindennek kezdetét megelőző mindenek kezdete (mert hiszen így nevezi magát a Bölcsesség lánya december 8-a szentleckéjében), szóval az Ős-Ok Maitresse-e, hogy így

fejezzük ki magunkat: a nagyon is primitív emberben lelte jókedvét! Sznob tehát ez a lány nem volt, azt bebizonyította.

És szól immár hozzátok: ha én táncolhattam és gyönyörködtem, akkor kövessetek engem az Isten egyetlen útján, ahol sípok csőre rikoltoz, és szakadt borsózsákként veri a dobot a jókedv, Burgosi érsek és Canterbury prímás. Ygraine vezeti a táncot, legyetek ti is a szerelmes Isten bacchánsai, párizsi egyetlen fehér doktorai és a Római Szent Kollégium tulipános kardináljai! fel a szoknyával, és táncoljatok! Angol király, add a bohócodnak az uralkodás almáját, hadd hajigálja a toronytetőkre, és gurigázza imagörnyedt boszorkányok hátán. Durham és Glasgow nehéz, kopaszodó püspökei, kígyófejű, hattyúnyakú, csikóhalhasú pásztorbotjaitokkal: verjétek kegyetlen mámorral a katedrálisok sakkáblaköveit, hogy a szobrok, lámpák és kolostorudvarok amúgy is páros oszlopai mind táncra kerekedjenek, és hintázzanak a mécsek és gyertyák, mint részeg velencei hajón a szétparittyázott lampionok – röpjülnék az okulárék és a harisnyakötők! Zsinati atyák és boszorkányégető esküdtszékek zsibbadt térdű tudorai, halljátok? Ygraine megértette a Bölcsesség Könyvét: az igazság szüreti mulatság, lányok, s apátok részeg taposása a teremtés fekete szőlőjében.

Kőríz Imre

AZ ELLENHERMELIN

Az élet, mint az ellenhermelin,
van is, meg nincs is.
Hiszen hát élet-e a perc, az óra?
Élet volna a hétfő és a kedd?
Vagy a május az élet, meg az ősz?
És akkor már ikrás és fekete
hókupacaival a télutó is,
meg az aranyát, mint egy zálogos,
reggel a kirakatba pakoló
nyár, az is élet?
Ez a rendszerváltás utáni, kalapálós,
fuvarozós ország is részt vesz benne?
Bennem is lobog? Viszont ami a
fazékban lobog, az csak húsleves?
Mennyi élet van? Minden élet egy?
Elkezdődik, és egyszer csak nem élet,
mert véget ér, és onnan már halál?
Vagy volna a halál után is élet,
csak éppenséggel, mint egy elveszett
ernyő, húszas, kés, már nem a miénk?
Több élet van? Vagy egyen osztozunk?
És tényleg van-e, vagy inkább csak az van,